

Νησιά: Από την ευθραυστότητα στη βιώσιμη ανάπτυξη και στην ανθεκτικότητα

Γιάννης Σπιλάνης

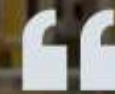
Ομότιμος Καθηγητής Τμήμα Περιβάλλοντος
Πανεπιστημίου Αιγαίου

Διευθυντής Εργαστηρίου Τοπικής και Νησιωτικής
Ανάπτυξης

Διευθυντής Παρατηρητηρίου Βιώσιμου
Τουρισμού Αιγαίου

Σε συνεργασία
Δήμου Σύμης & ΔΛΤ Ν. Δωδ/σου

Η ΣΥΜΗ
ΤΙΜΑ

ΤΟΝ ΝΕΚΤΑΡΙΟ
ΤΩΝ ΝΗΣΙΩΝ ΜΑΣ

30/08/2025

Από την ευθραυστότητα της οικονομικής και δημογραφικής συρρίκνωσης στην ευθραυστότητα της υπέρμετρης τουριστικής μεγέθυνσης

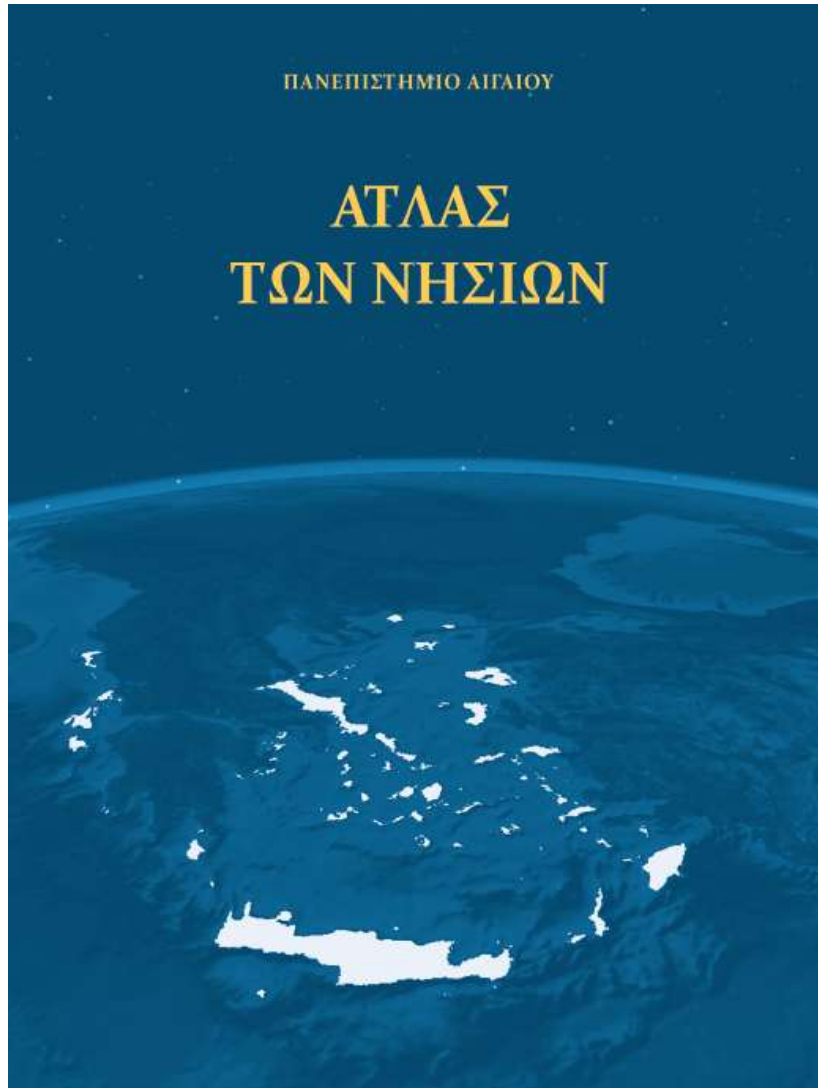
- Τα νησιά αντιμέτωπα με το μοντέλο μαζικής παραγωγής στον 20 αιώνα χάνουν δραστηριότητες και πληθυσμό λόγω χαμηλής ελκυστικότητας
- Τα νησιά από κέντρα ενός δικτύου θαλάσσιων μεταφορών μικρής κλίμακας και αποστάσεων βρίσκονται στην απομόνωση εξ αιτίας ενός σύνθετου δικτύου θαλάσσιων, αεροπορικών και χερσαίων μεταφορών μεγάλης κλίμακας και αποστάσεων
- Ο τουρισμός δίνει μια νέα ελκυστικότητα στα νησιά και η τουριστική μεγέθυνση ανατρέπει τη τάση συρρίκνωσης με διαφορετικό τρόπο στις διαφορετικές ομάδες νησιών.
- Υπάρχουν όρια στη τουριστική μεγέθυνση;

Η συζήτηση περί περί τουριστικής μεγέθυνσης, υπερτουρισμού και υπέρβασης της φέρουσας ικανότητας

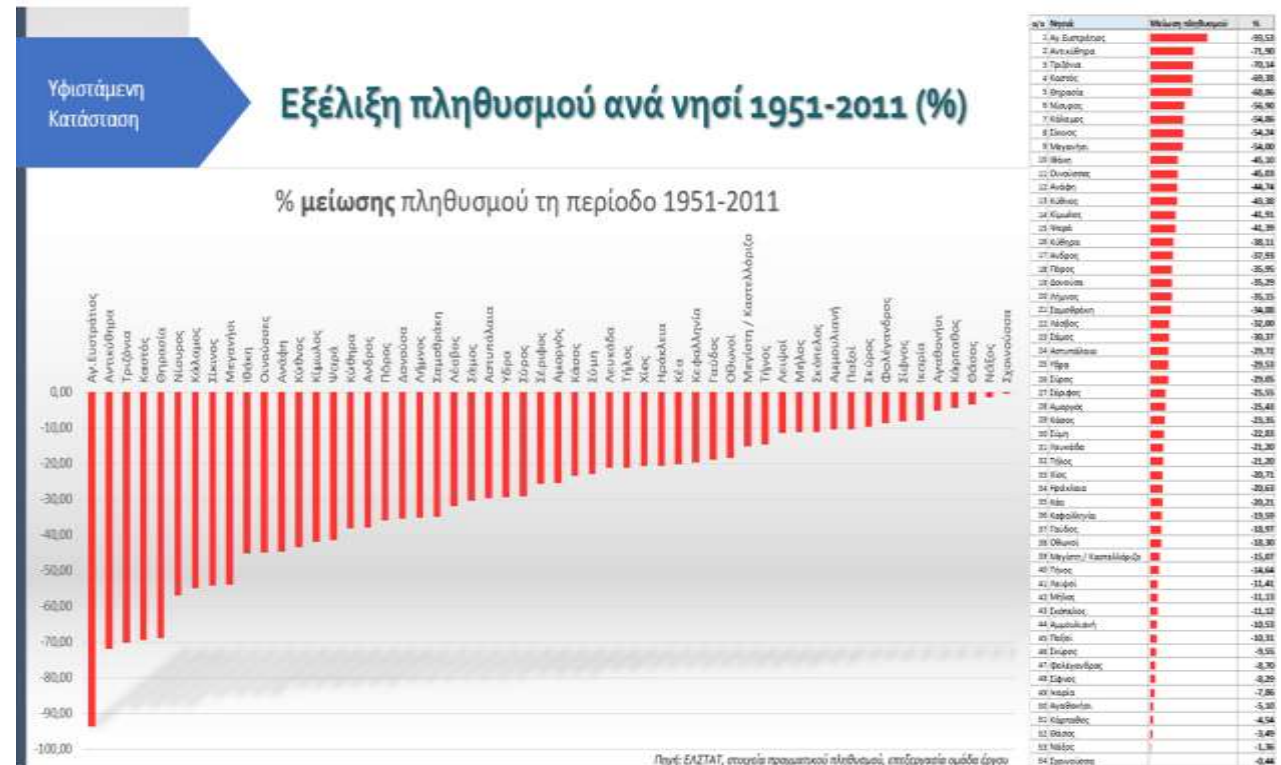
- **Υψηλή κατανάλωση περιορισμένων φυσικών πόρων** όπως η γη και το νερό, υψηλή παραγωγή αποβλήτων και υψηλή κατανάλωση ενέργειας, ενώ η κλιματική αλλαγή ασκεί ακόμη μεγαλύτερη πίεση σε αυτά.
- **Υψηλή συγκέντρωση της οικονομικής δραστηριότητας (μονοκαλλιέργεια)** σε έναν μάλλον ασταθή τομέα με χαμηλή παραγωγικότητα, χαμηλή προστιθέμενη αξία και υψηλές διαρροές, καθώς η παραγωγή άλλων τομέων είναι περιορισμένη και συρρικνώνεται.
- **Υψηλό επίπεδο εποχιακών και ανειδίκευτων θέσεων εργασίας** που δεν προσελκύουν τους νέους να παραμείνουν στα νησιά όλο το χρόνο, ιδίως τους πιο ειδικευμένους.
- **Υψηλό επίπεδο αρνητικών εξωτερικοτήτων** που συνδέονται με την ανεξέλεγκτη τουριστική ανάπτυξη στην ποιότητα ζωής της τοπικής κοινωνίας, καθώς το κόστος ζωής, η δυσκολία στέγασης, η συμφόρηση, ο θόρυβος, η πίεση στις υποδομές, τους φυσικούς πόρους και τις δημόσιες υπηρεσίες, αλλά και στο ίδιο το τουριστικό προϊόν, καθώς μειώνεται η εμπειρία των τουριστών.

Ατλας των Νησιών

<http://archipelago.aegean.gr/>

Συγκέντρωση δεδομένων για τη τεκμηρίωση της νησιωτικότητας και των συνεπειών της σε επίπεδο νησιού.

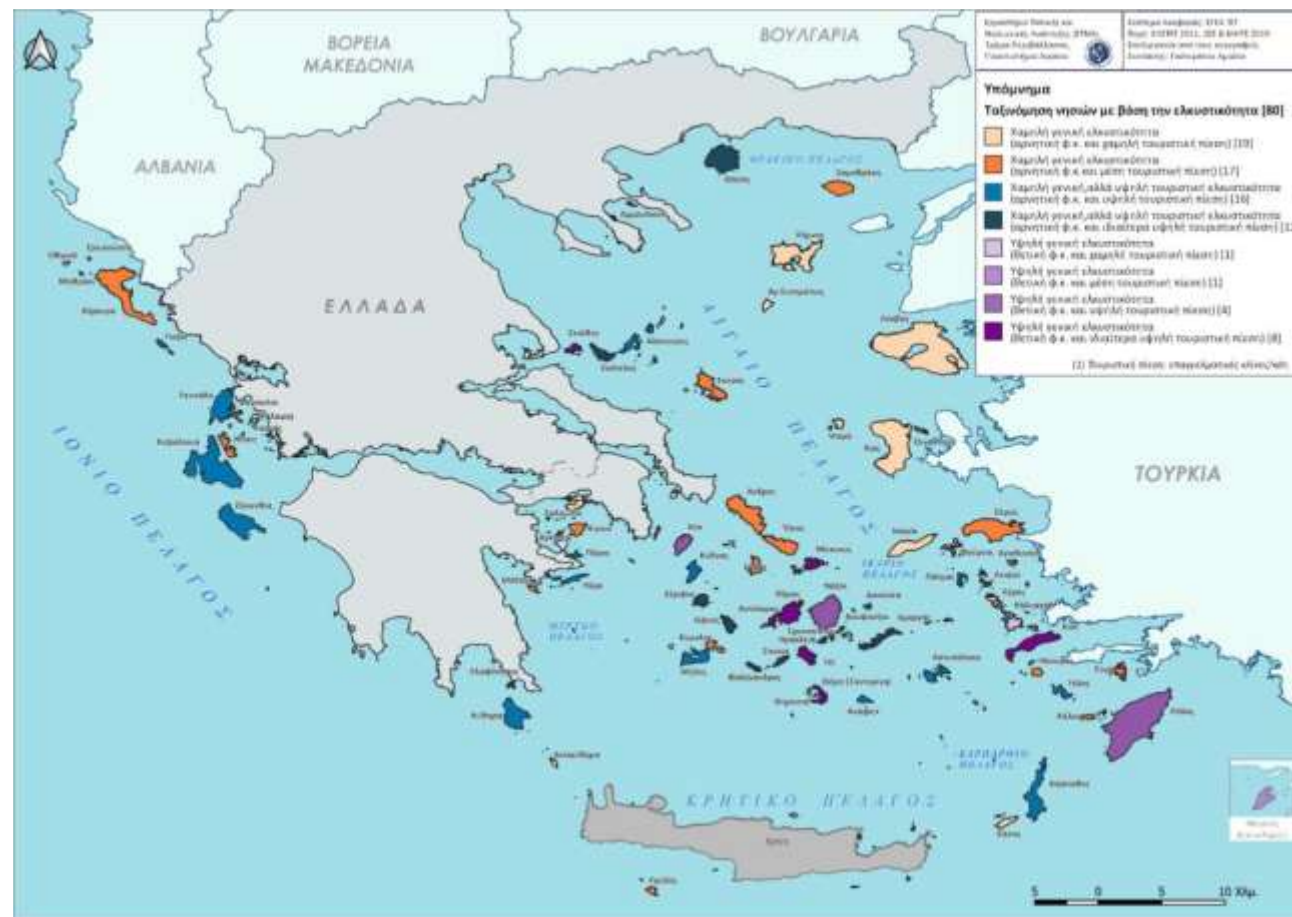
ΝΗΣΙΩΤΙΚΟΤΗΤΑ

ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΚΑΙ
ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΕΙΣ
ΤΗΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ
2021 - 2027

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΤΟΠΙΚΗΣ ΚΑΙ ΝΗΣΙΩΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

Ο τουρισμός ως ο σημαντικότερος παράγοντας που επηρεάζει τη κατάσταση και την ελκυστικότητα των νησιών - Ταξινόμηση

Το Παρατηρητήριο Βιώσιμου Τουρισμού Αιγαίου του UNWTO

ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΡΙΟ ΒΙΩΣΙΜΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ
Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ ΝΟΤΙΟΥ ΚΑΙ ΒΟΡΕΙΟΥ
ΑΙΓΑΙΟΥ

Γιάννης Σπιλάνης
Αναπληρωτής Καθηγητής Πανεπιστημίου Αιγαίου
Διευθυντής Παρατηρητηρίου Βιώσιμου Τουρισμού

Μυτιλήνη
Φεβρουάριος 2016

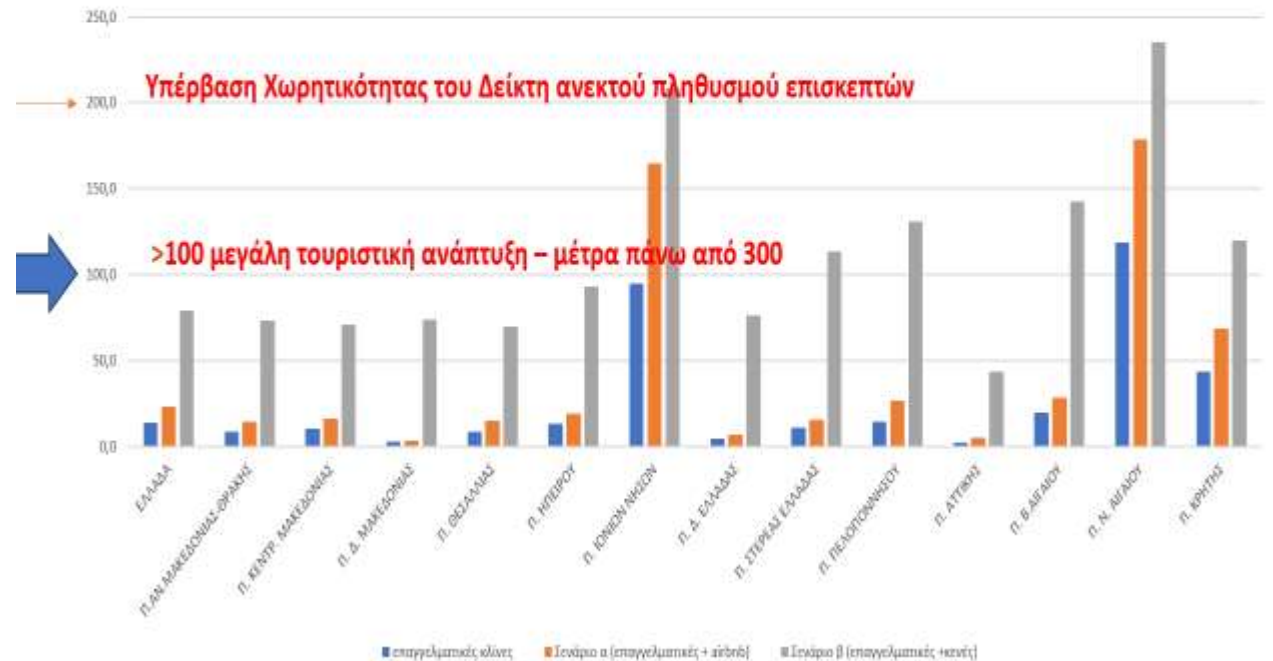
Σελίδα: tourismobservatory.ba.aegean.gr e-mail: stob@aegean.gr

<http://tourismobservatory.ba.aegean.gr/>
«Από τις καλές πρακτικές στις καλές/
βιώσιμες πολιτικές»

Καταγραφή των αποτελεσμάτων της τουριστικής δραστηριότητας και εκτίμηση των επιπτώσεων στα νησιά

Τουριστική (μέγιστη) πίεση: επαγγελματικές και ιδιωτικές κλίνες ανά 100 κατοίκους ανά Περιφέρεια (2023)

Οι περιφέρειες Ν.Αιγαίου και Ιονίου ξεπερνούν ήδη τα όρια

Η αξιολόγηση της σημερινής κατάστασης οδηγεί σε διαφορετικά ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΑ ΣΕΝΑΡΙΑ

01

BUSINESS AS USUAL

Συνέχιση της τουριστικής
μεγέθυνσης με
περιορισμένες αλλαγές –
προσαρμογές στις νέες
συνθήκες και
τεχνολογίες/υποδομές –
Τουρισμός ξεκούρασης

Πολύ Ασθενής Βιωσιμότητα

02

ΑΝΑΜΟΡΦΩΣΗ

Διαχείριση μεγέθυνσης με
περιορισμούς που επιβάλλει η
υιοθέτηση αρχών της EU
Agenda 2030.
Μείωση πιέσεων και αύξηση
ανταγωνιστικότητας με
**πράσινο και ψηφιακό
μετασχηματισμό**

Ασθενής Βιωσιμότητα

03

ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΗ

Περιορισμός ή και σταμάτημα της
τουριστικής μεγέθυνσης
λαμβάνοντας υπόψη σημάδια
**υπέρβασης φέρουσας ικανότητας
και υπερτουρισμού** – Ανάδειξη
ταυτότητας και τουρισμού
εμπειριών και ευζωίας & της
γαλαζίας οικονομίας

Ισχυρή Βιωσιμότητα &
Ανθεκτικότητα

Νησιωτική πολιτική – Ποια στρατηγική;

- Η νησιωτική πολιτική πρέπει να είναι πολυεπίπεδη:
 - **ευρωπαϊκή:** Εκτίμηση Νησιωτικών Επιπτώσεων για κρίσιμες πολιτικές, όπως κρατικών ενισχύσεων, αγροτική, ανταγωνισμού, περιβάλλοντος, Υπηρεσιών Δημοσίου Συμφέροντος, Ειδική πρόσθετη χρηματοδότηση, Παρακολούθηση & αξιολόγηση αποτελεσμάτων
 - **εθνική:** ειδική αναπτυξιακή στρατηγική με χωρική διάσταση αντί για οριζόντιες πολιτικές που θεωρούν πόλεις, νησιά, αγροτικές, παράκτιες, ορεινές και παραμεθόριες περιοχές ως ίδιες
 - **περιφερειακή:** συντονισμός & εξειδίκευση κλαδικών πολιτικών, προώθηση επιχειρηματικότητας & καινοτομίας, μηχανισμός υποστήριξης δήμων
 - **τοπική:** Ολοκληρωμένο Σχέδιο Δράσης ανά νησί για βιώσιμη & ανθεκτική ανάπτυξη (η ευκαιρία του προγράμματος Greco Islands)

Χρειάζονται τα ευρωπαϊκά νησιά ειδική στρατηγική και γιατί;

Αποτύπωση ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της νησιωτικότητας – διατύπωση της άποψης ότι η νησιωτικότητα δεν είναι «αθεράπευτη» μειονεξία, αλλά αξιοποιήσιμη διαφορετικότητα

Η χαμηλή ελκυστικότητα των νησιών για εγκατάσταση/παραμονή

- Κατοίκων
- Επιχειρήσεων

Παράγοντες και πως αντιμετωπίζονται

- Εργασία (αποδεκτή και με προοπτική)
- Ποιότητα ζωής
- Συνδεσιμότητα (μεταφορών – επικοινωνιών)
- Διαφορετικό αναπτυξιακό μοντέλο που να αξιοποιεί τη διαφορετικότητα

Ποιες οι αρχές της νησιωτικής ανάπτυξης;

Πίνακας 3.3.2: Προτεραιότητες για τη Ευρωπαϊκή και Νησιωτική Στρατηγική 2020

Στρατηγική ΕΥΡΩΠΗ 2020	Στρατηγική Νησιά 2020
1. Εξυπνη μεγέθυνση: ανάπτυξη μιας οικονομίας βασισμένης στη γνώση και στη καινοτομία	1. Ποιοτικά Νησιά: εστιάζοντας σε επώνυμα, διαφοροποιημένα και ποιοτικά προϊόντα και υπηρεσίες που χρησιμοποιούν τοπικούς πόρους προορισμένα σε ειδικές αγορές
2. Βιώσιμη Μεγέθυνση: προωθώντας μια οικονομία περισσότερο αποτελεσματική στη χρήση των πόρων, πράσινη και ανταγωνιστική	2. Πράσινα νησιά: μείωση της χρήσης και αύξηση της επανάχρησης των σπάνιων πόρων όπως το νερό, η γή, η ενέργεια στη παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών
3. Μεγέθυνση χωρίς αποκλεισμούς: προωθώντας μια οικονομία υψηλής απασχόλησης που να έχει ως αποτέλεσμα κοινωνική και εδαφική συνοχή	3. Νησιά ίσων Ευκαιριών: δίνοντας τις ίδιες ευκαιρίες σε νησιωτικές επιχειρήσεις και πληθυσμούς ώστε να επιτύχουν όπως στην Ευρωπαϊκή Ηπειρωτική χώρα

Ποια ελληνική νησιωτική στρατηγική; 2 οριζόντιοι άξονες ανάπτυξης

ΘΕΡΜΑΛΙΣΜΟΣ & ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΕΥΕΞΙΑΣ

που αξιοποιούν τα ειδικά χαρακτηριστικά του κάθε νησιού

Τουρισμός Ευεξίας με βάση το νερό, ζεστό και θαλασσινό

- **Δραστηριότητες υγείας** (παραδοσιακή λουτροθεραπεία, ποσιθεραπεία όσο και υπηρεσίες αποκατάστασης, εναλλακτικές θεραπείες κλπ)
- **Δραστηριότητες που αφορούν το σώμα, τη ψυχή και το πνεύμα** (πχ. γιόγκα, ται-τσι, ήπιες μορφές άσκησης, αυτοβελτίωση, coaching κλπ)
- **Δραστηριότητες που συνδέονται με τον τομέα της διατροφής** (πχ. διαχείριση βάρους, αποτοξίνωση, γευσιγνωσίας και προφανώς με όλο τον αγροδιατροφικό τομέα)
- **Υπαίθριες δραστηριότητες που συνδέονται με το περιβάλλον τη διατήρηση και την ανάδειξη του**, (πχ. ανακάλυψη της φύσης, πεζοπορικές διαδρομές, ποδηλασία, θαλάσσια σπορ, καταδύσεις, αεροπλοΐα κλπ)
- **Δραστηριότητες που συνδέονται με την ανακάλυψη του τοπικού πολιτισμού**, των μύθων, της ιστορίας, των μνημείων και ότι συνδέεται με αυτά, της παράδοσης, των τεχνών με διαφορετικές πολιτιστικές εμπειρίες σε ζωγραφική, μουσική, χορό, κουζίνα, γλώσσα κλπ
- **Δραστηριότητες που συνδέονται με τη φυσική διαβίωση των επισκεπτών** κατοικώντας στα παραδοσιακά σπίτια των γύρω χωριών, συμμετέχοντας σε παραδοσιακές δραστηριότητες, σε δράσεις εθελοντισμού, στη τοπική ζωή κλπ

Γαλάζια Ανάπτυξη

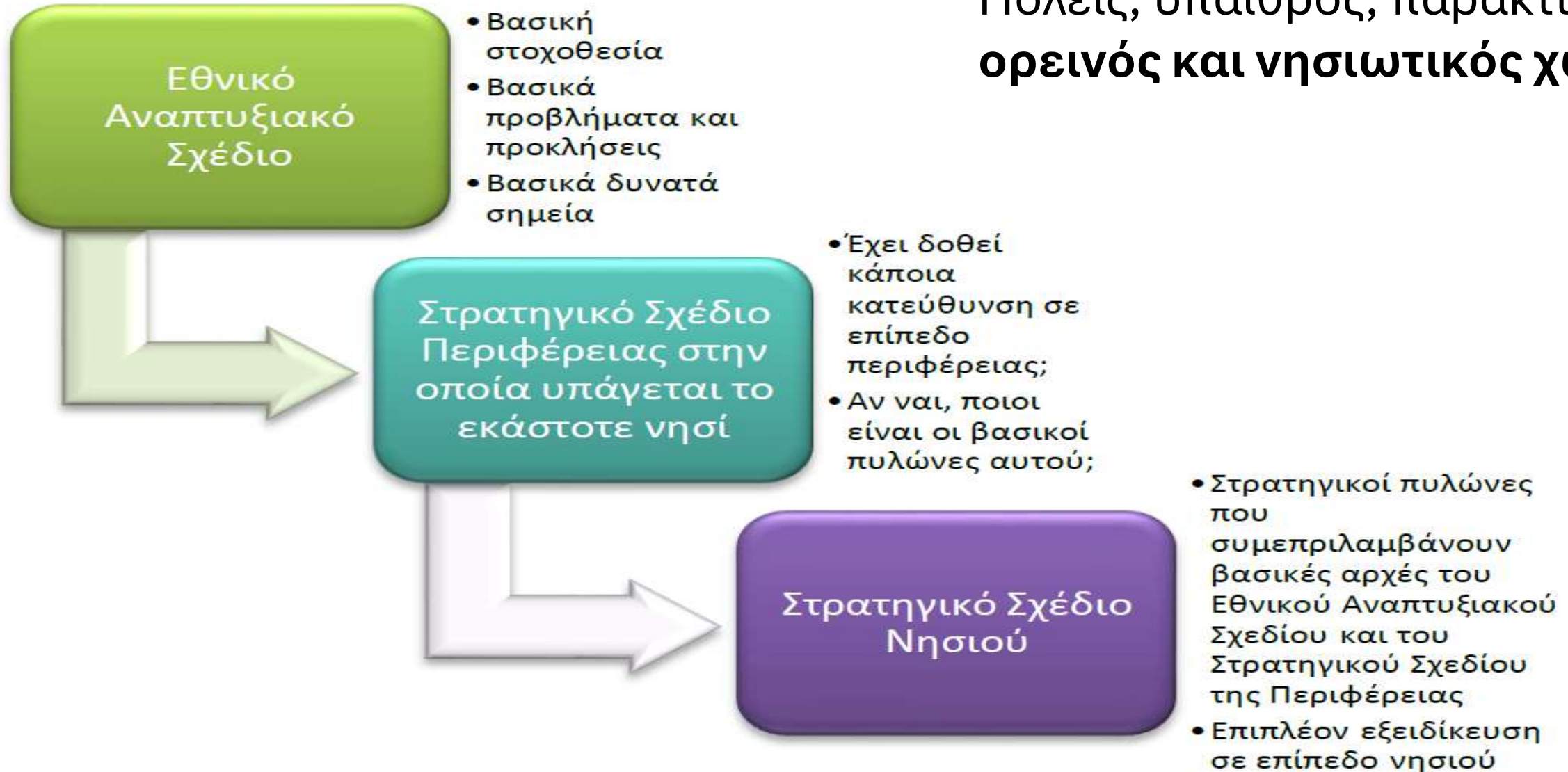
- **προστασία και ανάδειξη των θαλάσσιων οικοσυστημάτων** με δράσεις που προσελκύουν επιστημονικές ομάδες και ειδικούς επισκέπτες
- **βιώσιμη αλιεία και βιώσιμες υδατοκαλλιέργειες**, που θα ενισχύσουν την εικόνα των νησιών
- **παράκτιος και αλιευτικός τουρισμός**, με δράσεις που θα απευθύνονται σε τουρίστες που θέλουν να αποκτήσουν εμπειρίες πέρα από τις παραλίες
- **θαλάσσιος και ναυταθλητικός τουρισμός**,
- **καταδύσεις και παρατήρηση της θαλάσσιας βιοποικιλότητας**,
- **ανάδειξη της ναυτοσύνης και των άλλων επαγγελμάτων της θάλασσας** και σύνδεση τους με τους μύθους και την ιστορία των νησιών από τους αρχαίους χρόνους μέχρι σήμερα,

**..... και 8
κύριους
οριζόντιους
άξονες**

- **Δημιουργία ενός συστήματος κατάρτισης και δια βίου μάθησης** που να αποτυπώνει τις παραγωγικές και γεωμορφολογικές ιδιαιτερότητες των νησιών, για να μπορεί να καταρτιστεί ουσιαστικά και ο πιο απομακρυσμένος κάτοικος
- **Δημιουργία ενός συστήματος στήριξης των ευπαθών ομάδων** με βάση τα στοιχεία που από το *Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης*
- **Βελτίωση της συνδεσιμότητας των νησιών μεταξύ τους και με τον έξω κόσμο** με έργα όπως πχ. αναβάθμιση πλοίων τοπικών αγόνων γραμμών, διαχωρισμός χρήσεων λιμανιών, αναβάθμιση εγκαταστάσεων υποδοχής επιβατών, ολοκλήρωση εγκαταστάσεων τουριστικών λιμανιών και λιμανιών μεικτής χρήσης, δημιουργία logistics στη κλίμακα των νησιών για τη βελτίωση της διακίνησης-εξαγωγής εμπορευμάτων, αναβάθμιση δικτύων τηλεπικοινωνιών, δίκτυο υδροπλάνων)
- **Διαχείριση νερού** που να συμπεριλαμβάνει και επανάχρηση του χρησιμοποιημένου νερού
- **Διαχείριση στερεών αποβλήτων** με στόχο τη κυκλική οικονομία
- **Διαχείριση περιβάλλοντος με στόχο τη μείωση των κινδύνων για φυσικές καταστροφές** (πυρκαγιές και πλημύρες) και τη προσαρμογή στη κλιματική αλλαγή
- **Ενεργειακή αναβάθμιση κτηρίων & προώθηση της ηλεκτροκίνησης** σε δημόσια και ιδιωτικά μέσα μεταφοράς ώστε να μειωθεί δραστικά το ενεργειακό αποτύπωμα των νησιών
- **Ενεργειακή μετάβαση** από ορυκτά καύσιμα μέσα από Ενεργειακές Κοινότητες

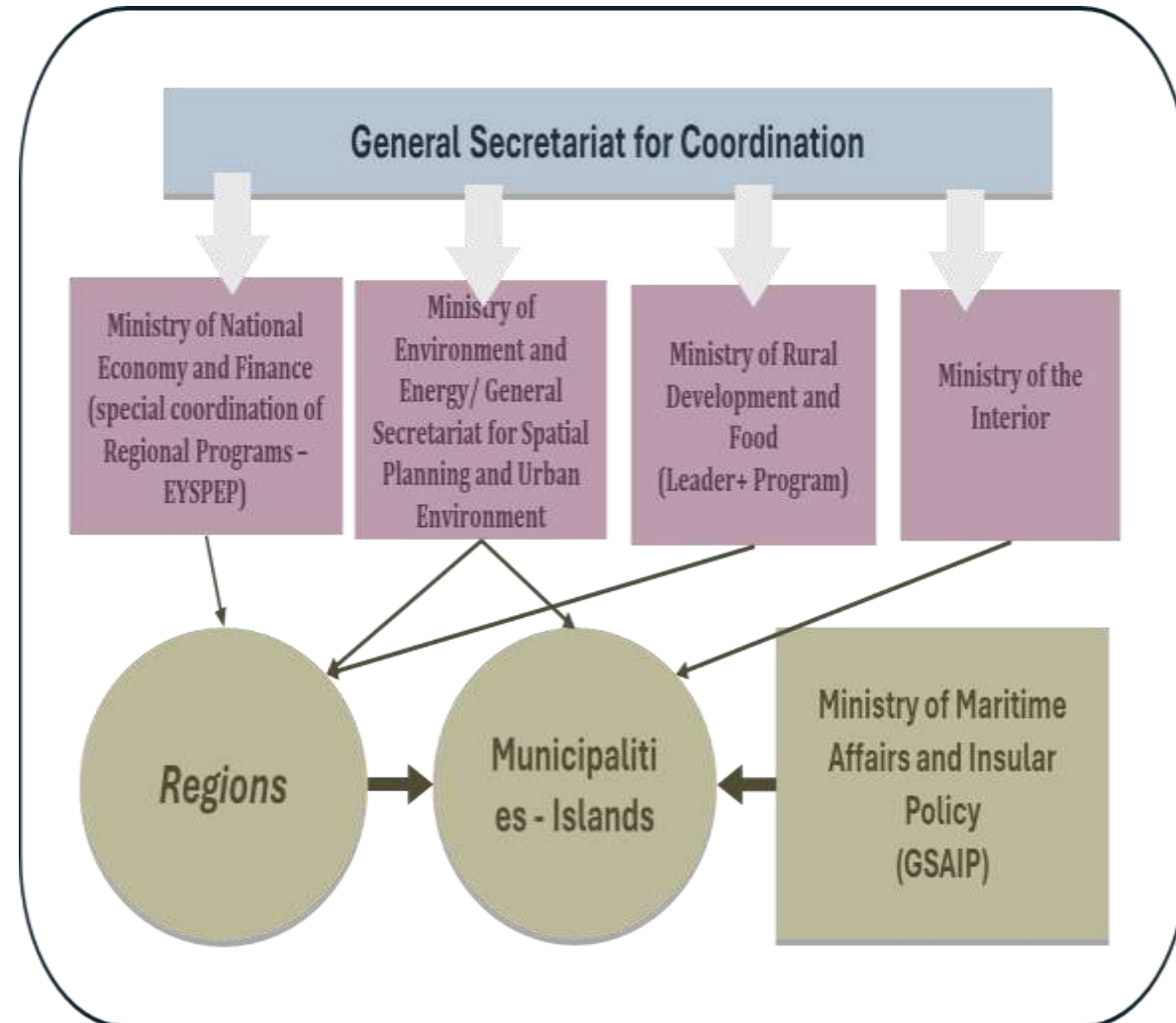
Η έλλειψη εθνικού αναπτυξιακού σχεδίου με χωρική διάσταση και στόχο την ελκυστικότητα για επιχειρήσεις και κατοίκους

Πόλεις, ύπαιθρος, παράκτιος, ορεινός και νησιωτικός χώρος

Νησιωτική διακυβέρνηση: ανάγκη για διαφορετικότητα ώστε να ενισχυθεί η αποτελεσματικότητα – Το Νησιωτικό Ισοδύναμο

- Η νησιωτική πολιτική χρειάζεται:
 - Θεσμικές ρυθμίσεις & λειτουργία αυτοδιοίκησης: Ο προγραμματικός ρόλος της Περιφέρειας και ο εκτελεστικός των δήμων
 - Νομοθετικές ρυθμίσεις – Ρήτρα νησιωτικότητας (πχ. νησιωτική αγροτική πολιτική)
 - Πρόσθετες χρηματοδοτήσεις για αντιμετώπιση του κόστους νησιωτικότητας
- Τα πρώτα αλλά διστακτικά βήματα του «Καλλικράτη»
 - Το Συμβούλιο Νησιωτικής Πολιτικής
 - Το Ινστιτούτο Νησιωτικής Πολιτικής

Ευχαριστώ για τη προσοχή σας

- ispil@aegean.gr
- <https://llid.aegean.gr/>
- Fb: Εργαστήριο Τοπικής και Νησιωτικής Ανάπτυξης
- <https://tourismobservatory-n.ba.aegean.gr/>
- Fb: Παρατηρητήριο Βιώσιμου Τουρισμού Αιγαίου

